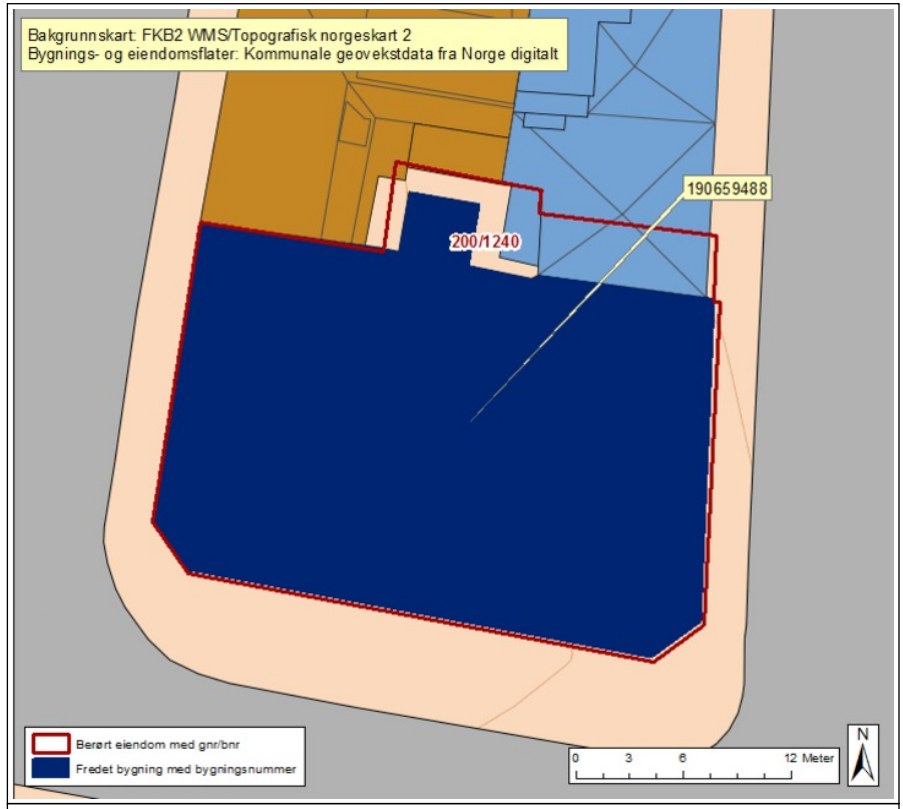

Bygnings- og eiendomsdata

Fylke:	Troms
Kommune:	1902/Tromsø
Opprinnelig funksjon:	Postkontor og telegrafstasjon
Nåværende funksjon:	Museum
Foreslått vernekategori:	Verneklasse 1, fredning
Totalt antall bygg:	1

Bygningsoversikt, omfang vern

Byggnr	Byggnavn	Oppført	Verneklasse	Omfang	GAB nr	Gnr/Bnr
834	SJØGATA 1, TROMSØ	1913 - 1915	Verneklasse 1, fredning	Eksteriør	190659488	200/1240

Vern kompleks

Formål: Formålet er å fredre en formålsbygd post- og telegrafbygning som er representativ for en lang, statlig sektorhistorie, av høy arkitektonisk kvalitet og som er én av få, kjente post- og telegrafbygg som fremdeles er i statlig eie. Videre er formålet å fredre bygningens eksteriør med dens opprinnelige volum, gatefasader og tak.

Begrunnelse: Fra siste halvdel av 1800-tallet og frem mot 1920 ekspanderte postverket. I perioden 1900-1920 ble det oppført mange posthus, og postverket kjøpte også en rekke bygninger. Postgården i Tromsø er bygget av staten med formålet å huse både postkontor og telegrafkontor. Post- og telegrafvesenet var to selvstendige etater som vokste fram med det moderne Norge hvor kommunikasjon var en viktig samfunnsoppgave.

Sjøgata 1 er eksteriørmessig godt bevart og av høy arkitektonisk kvalitet og er ett av få kjente bygg av denne typen som fremdeles er i statlig eie. Tilsvarende bygninger er gått ut av bruk og solgt ut av staten. De fleste postbygningene har en historie som bærer preg av voksende og endret virksomhet og nye rutiner. Dette har gjort at postgårder ble bygget om, utvidet eller at virksomheten har flyttet ut.

Telekommunikasjon har vært en viktig offentlig oppgave i Norge. I begynnelsen var telefonutbyggingen overlatt til privat initiativ, men i 1899 kom Telegrafloven som ga staten enerett til å drive telefonvirksomhet. Etter at staten overtok, var det ikke uvanlig at postkontor og telegrafkontor (telegrafstasjon) var lokalisert i samme bygning, noe Sjøgata 1 er et godt eksempel på. Som her dreide det seg ofte om hele gårder med lokaler til ekspedisjon av publikum, rom for annet post- og telegrafarbeid og noen ganger en leilighet for postmesteren, vaktmesteren eller andre ansatte, som her.

Omfang: Fredningen omfatter bygningens eksteriør.

Beskrivelse kulturmiljø

Bygningen ble oppført som Tromsøs postkontor og telegrafstasjon og sto ferdig i 1915. Tromsø politistasjon holdt til her fra 1971 til 1996. Etter omfattende rehabilitering flyttet Nordnorsk Kunstmuseum inn i 2002.

Bygningen, med hovedfasade mot Kirkegata, ligger i et sentrumskvartal i Tromsø med fritt utsyn til Prostneset og parken med Roald Amundsen-monumentet. Like ved ligger én av de mest markante trebygningene i Tromsø sentrum, Larsen-gården. Området for øvrig består hovedsaklig av nyere kontorbygninger og kaiområdet.

I kommunedelplan er bygningen definert som bevaringsverdig enkeltbygning og skal blant annet ikke endres vesentlig i volum. Kommunen jobber med å regulere bygningen til hensynssone etter Plan- og bygningsloven § 11.9 c (2011).

Eiendomshistorikk

GENERELL POST- OG TELEHISTORIE

Fra siste halvdel av 1800-tallet og frem mot 1920 ekspanderte postverket. I perioden 1900-1920 ble det oppført mange posthus, og postverket kjøpte også en rekke bygninger. Postmengden ble tredoblet i denne perioden, og plassmangelen var akutt. I 1920 ble det sendt over 100 millioner brev i Norge. Sterk økonomisk vekst og utvandring til Amerika var viktige årsaker til økt bruk av posten. I tillegg lærte stadig flere å skrive og lese. Tidligere var det særlig statsadministrasjonen og handelsnæringen som var brukerne av postvesenet.

Vanligvis var det Posten selv eller staten som var byggherre, og oppføringen ble ofte administrert av Statens Bygningsinspektorat, som hadde det faglige tilsynet med prosjektering og oppføring av nybygg for flere statlige virksomheter. For de store postgårdene ble det gjerne avholdt arkitektkonkurranser der landets fremste arkitekter deltok. De nye postbygningene i de større byene var ofte monumentalbygg som markerte Postverket som en viktig samfunnsinstitusjon.

Fra 1920 og frem til annen verdenskrig gikk postverket inn i en langvarig stagnasjonsperiode avløst av nok en utbyggingsperiode etter krigen. De fleste postbygningene har en historie som bærer preg av voksende og endret virksomhet og nye rutiner. Dette har gjort at postgårder ble bygget om, utvidet eller at virksomheten har flyttet ut. Særlig var det økning i postvolum som førte til endringer i de eldre postgårdene, og ny teknologi var en viktig faktor på 1970-tallet. Da startet også en omfattende nedlegging og sentralisering i posten.

Telekommunikasjon har vært en viktig offentlig oppgave i Norge. Den første telegraflinjen ble satt i drift i 1855, og den første sentralen ble opprettet i Kristiania i 1880. I begynnelsen ble telefonutbyggingen gjort på privat initiativ. I løpet av 1880-årene fikk de fleste av landets byer egne private telefonselskaper. En ny monopollov av 1881 ga staten enerett til å formidle meddelelser over telegraflinjer og lignende anlegg. I 1899 kom Telegrafloven som ga staten enerett til å drive telefonvirksomhet, og staten fikk rett til å kjøpe opp de private telefonselskapene.

De første telebygningene ble eid av private telefonselskaper og ofte spesialoppført som telebygg. Aksjonærene i telefonselskapene tilhørte det velstående borgerskapet i byene eller jordeiere på landet. De var ofte konservative i livsstil, men opptatt av tekniske nyvinninger som kunne bidra til å øke velstanden. Senere, da staten overtok, var det ikke uvanlig at postkontor og telegrafkontor (telegrafstasjon) var lokalisert i samme bygning, med postkontor i første etasje og telegrafkontor i annen. Det dreide seg ofte om hele gårder med lokaler til ekspedisjon av publikum, rom for annet post- og telegrafarbeid og noen ganger en leilighet for postmesteren, vaktmesteren eller andre ansatte.

POST- OG TELEHISTORIE I TROMSØ

Tromsø postkontor ble opprettet ved Kgl. res. 3. august 1842. Postkontoret startet sin virksomhet samme året med byfogden som postmester. I 1854 fikk Tromsø egen postmester. Det første postkontoret var i Søndre Tollbugate 5 (Tollgården på Skansen).

Staten kjøpte tomt med daværende bygninger i 1913 av Tromsø kommune i henhold til stortingsbeslutning av 8. juni 1912. Bygningen ble tegnet som post- og telegrafbygning av arkitekt og murmester Søren Wiese Opsahl. Høsten 1913 begynte byggingen og 10. august 1915 flyttet postvesenet inn. Telegrafstasjonen hadde allerede flyttet inn 1. august. Tromsø postkontor og telegrafstasjon fikk adressen Kirkegata 2.

I 1957 flyttet telegrafstasjonen ut, mens postkontoret flyttet ut først i 1968 (til Statens hus). Bygningen ble så bygget om før Troms politikammer flyttet inn i 1971. Politistasjonen holdt til her fram til 1996. Det ble da utarbeidet romprogram for nytt kunstmuseum, og i 2002 flyttet Nordnorsk Kunstmuseum inn. Ominnredningen i 2000-2001 sto Telje-Torp-Aasen Arkitektkontor AS for.

KILDER

St. med. Nr 10, 1932, Eiendommer under Handelsdepartementet, s. 737
St. med. Nr 10, 1958, Eiendommer under Handelsdepartementet, s. 404
Statsbyggs ferdigmelding nr. 618/2002.

Helge Sognli, konservator, Postmuseet, Maihaugen
Roar Johannessen, museumskontakt i Tromsø Telemuseum
Anne Solberg, nestleder, Norsk Telemuseum

Praktisk og praktfull. Postens bygninger gjennom tidene. Landsverneplan for Posten Norge AS.

Arkivmappe: Tromsø postkontor 1842-1965/1986, Statsarkivet i Tromsø 2000/2005.

Telehistoriske glimt, telekommunikasjon før og nå. www.telemuseum.no

www.ub.uit.no

www.artemisias.no/arc/arkitekter/norge/wiese-opsahl.soren.html

Historiske bygningsfoto finnes hos Digitalmuseum og Tromsø telemuseum. Se mer info i SBs saksnr 200700636, dok 124 til 140.

Verneverdige bygg

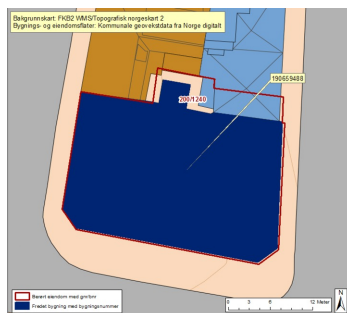
Byggnr: 834

GAB nr: 190659488

Navn: SJØGATA 1,

TROMSØ

Oppført: 1913 - 1915

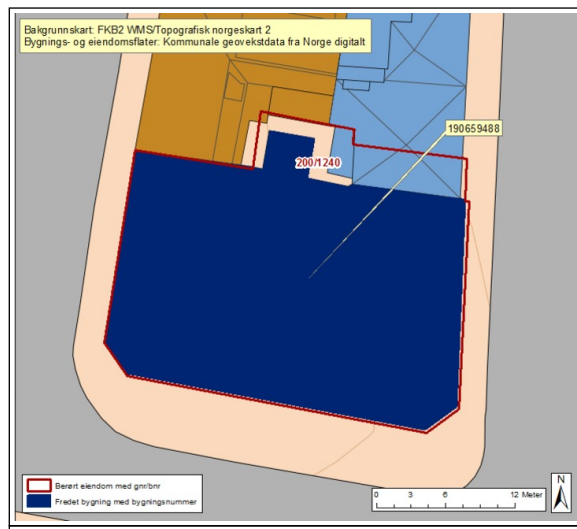

Fasade sør - sett fra Kaigata. Opphavsrett: Statsbygg.

Bygnings- og eiendomsdata

Ansvarssted/etat:	STATSBYGG NORD
GAB nr:	190659488
Gnr/bnr:	200/1240
Oppført:	1913 - 1915
Byggherre:	Post- og telegrafvesenet
Arkitekt:	Søren Wise Opsahl
Opprinnelig funksjon:	Offentlig forvaltning
Nåværende funksjon:	
Bygningsart:	
Regulering:	Regulert: Reguleringsplan (plan-ID 0082) stadfestet av departementet 02.07.1973. Formålet er offentlig bygning.
Vernestatus:	Annet vern: Bevaringsverdig enkeltbygning i henhold til kommunedelplan for Tromsø sentrum pr. 29.09.2011.

Sammendrag bygningbeskrivelse

Bygningen er tilpasset gateløpene og kvartalsstrukturen. Hjørnene mot sør er avfaset og gir bygningen en myk avslutning mot den åpne plassen. Hovedfasaden er symmetrisk og holdt i en enkel nyklassisistisk stil, men med sterke nybarokke elementer. De skrådde hjørnene er en arv fra barokken; det samme er mansardtaket. I detaljene, som er utført i puss og stukk, er det benyttet klassisistisk kvaderstein på hjørnene og mellom hver vindusakse, tannsnittbord under gesimsen samt girlandere og ovale medaljonger som utsmykking.

Bygningen er U-formet og omkranser et lite gårdsrom. I gårdsrommet har det kommet til nyere tilbygg, tekniske anlegg og rømmingstrapp. Opprinnelig takflate er brutt av et nyere heisoppbygg og et ventilasjonsoppbygg.

Monumentalbygningen består av fire etasjer, hvor øverste etasje har vinduer i takflaten, samt kjeller og kaldt loft. Fasadene er i pusset murverk og godt bevart. Bygningen har bærende skillevegger i mur. Dekket over kjeller er delvis i betong, og etasjeskillene over 1. etasje hadde opprinnelig trebjelkelag med stubbloftsfall.

Ifølge Stortingsmelding nr. 10, 1932 (s. 737) besto Postgården i Tromsø av:

1. etasje: lokaler for post og telegraf
 2. etasje: 7 rom for post, 8 rom for telegraf
 3. etasje: postmesterbolig og vaktmesterbolig, 3 rom for telegraf hvorav skolelokaler for telegraf og fra 1921 benyttet som midlertidig bolig for telegrafbestyreren.
- Loftet: to boder for postmesterleiligheten og to for telegrafan
 Kjelleren: 18 rom, hvorav 7 som telegrafan disponerte
 4 brannsikre hvelv, hvorav ett i kjelleren var leid ut til sorenskriveren i Malangen, i første etasje 2 hvelv for post og 1 hvelv for telegrafan.
 Sentraloppvarming, elektrisk lys, bad og wc.

Sammendrag bygningshistorie

Det er blitt foretatt omfattende ombygginger, og mesteparten av det opprinnelige interiøret er borte. Mellom 1932 og 1958 er loftet bygget om til kontorer og bolig for distriktssjefen i 8. postdistrikt, og det er sannsynligvis i den forbindelse det ble utformet en vindusrekke langs hele bygget i nedre del av taket. I kjelleren ble det etablert arkivrom, verksted og fyrrom.

På 1970-tallet ble den ene av to hovedinnganger fra Kirkegata blendet. Det ble også etablert et sentralt trapperom i betong. På et tidspunkt er det kommet til garasje og tilfluktsrom i kjelleren.

Før Nordnorsk Kunstmuseum flyttet inn gjennomgikk bygget en omfattende rehabilitering. I 1. til 3. etasje ble vinduene skiftet ut til nye t-vinduer som samsvarer bedre med opprinnelig fasadeutforming. Ytterdørene er også skiftet ut. Før den siste omfattende oppussingen var det mange malingslag av ulike kvaliteter, men all maling ble fjernet ved hjelp av sandblåsing. Veggene er malt med silikatmaling. Mansardtaket har skiferheller på øvre del og er båndtekket i nedre del.

Innvendig er bygget totalt forandret. Over første etasje er trebjelkelaget erstattet med plasstøpt betong for å gi tilstrekkelig bæreevne til utstillingslokaler. Store deler av det sentrale trapperommet og fengselscellene, som var i kjelleren mens politistasjonen holdt til i bygget, ble fjernet før museet flyttet inn. Det ble også installert ny vareheis og personheis og etablert en ny interntrapp. Portrommet fra Sjøgata ble bygget inn. I kjelleren ble det laget magasiner, atelier, verksted og annet. Publikumsinngangen fra Kirkegata fikk ny rampe og trapp i rødgrå granittstein.

Fram til 1932 sto det en grind på taket, omtalt som Grinda. Dette var inntaket for alle abonnentslinjer i byen, vanlige trådlinjer som gikk på isolatorer fra stolpe til stolpe. Fra grinda gikk det kabel ned til "telefonistinnen" sentralbord.

Kilder: Se kompleksrapport.

Bygningshistorikk

1913	1915	Bygningen oppføres
1915	1957	Telegrafstasjon
1915	1968	Postkontor
1971	1996	Politistasjon
2000	2002	Ombygd til museum og annen utleie.

BYGNING 834 SJØGATA 1, TROMSØ

Kompleks 293 NORDNORSK KUNSTMUSEUM, TROMSØ

Vern

- Formål:** Formålet er å frede en formålsbygd post- og telegrafbygning som er representativ for en lang, statlig sektorhistorie, av høy arkitektonisk kvalitet og som er én av få, kjente post- og telegrafbygg som fremdeles er i statlig eie. Videre er formålet med fredningen å sikre hovedstrukturen i det arkitektoniske uttrykket og detaljering så som fasadeløsning, opprinnelig og eldre deler som dører og vinduer, samt materialbruk og overflater.
- Begrunnelse:** Fra siste halvdel av 1800-tallet og frem mot 1920 ekspanderte postverket. I perioden 1900-1920 ble det oppført mange posthus, og postverket kjøpte også en rekke bygninger. Postgården i Tromsø er bygget av staten med formålet å huse både postkontor og telegrafkontor. Post- og telegrafvesenet var to selvstendige etater som vokste fram med det moderne Norge hvor kommunikasjon var en viktig samfunnsoppgave.
- Sjøgata 1 er eksteriørmessig godt bevart og av høy arkitektonisk kvalitet og er ett av få kjente bygg av denne typen som fremdeles er i statlig eie. Tilsvarende bygninger er gått ut av bruk og solgt ut av staten. De fleste postbygningene har en historie som bærer preg av voksende og endret virksomhet og nye rutiner. Dette har gjort at postgårder ble bygget om, utvidet eller at virksomheten har flyttet ut.
- Telekommunikasjon har vært en viktig offentlig oppgave i Norge. I begynnelsen var telefonutbyggingen overlatt til privat initiativ, men i 1899 kom Telegrafloven som ga staten enerett til å drive telefonvirksomhet. Etter at staten overtok, var det ikke uvanlig at postkontor og telegrafkontor (telegrafstasjon) var lokalisert i samme bygning, noe Sjøgata 1 er et godt eksempel på. Som her dreide det seg ofte om hele gårder med lokaler til ekspedisjon av publikum, rom for annet post- og telegrafarbeid og noen ganger en leilighet for postmesteren, vaktmesteren eller andre ansatte.
- Omfang:** Fredningen omfatter bygningens eksteriør og inkluderer og hovedelementer som konstruksjon, fasadekomposisjon, materialbruk, overflatebehandling og bygningsdeler som vinduer, dører, pipeløp over tak og detaljer som skilt og dekor m.v.
- Vernekategori:** Verneklasse 1, fredning

Hjørnet Kirkegata - Kaigata. Opphavsrett: Statsbygg.

Fasade mot Kirkegata. Opphavsrett: Statsbygg.

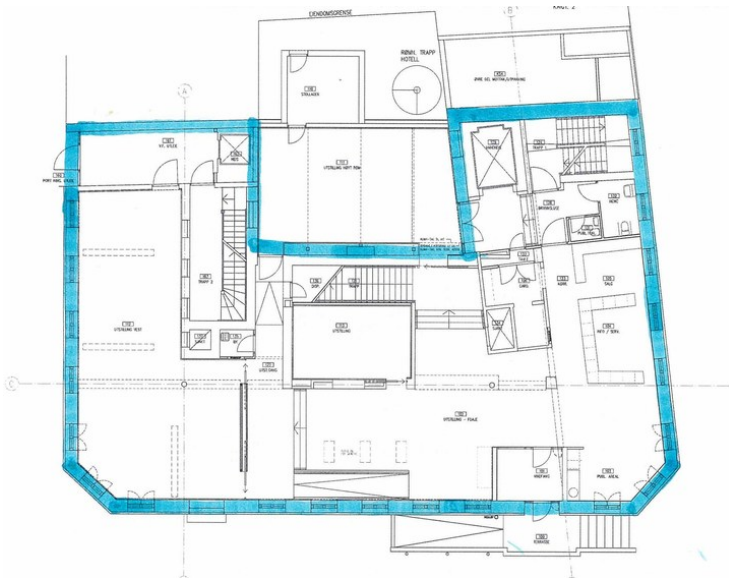
Opphavsrett: Statsbygg.

Opphavsrett: Statsbygg.

BYGNING 834 SJØGATA 1, TROMSØ

Kompleks 293 NORDNORSK KUNSTMUSEUM, TROMSØ

Plantegning 1. etg. Blå linje markerer bygningens opprinnelige fotavtrykk og svarer til eksteriørfredningens avgrensning. Opphavsrett: Statsbygg.

Gårdsrommet er fylt av nyere tilbygg og tekniske anlegg. Opphavsrett: Statsbygg.

Gårdsrom. Del av gjenværende fasade over nyere tilbygg og tekniske anlegg. Opphavsrett: Statsbygg.